

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Töajõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA

COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju
töajõu- ja oskuste vajaduse muutusele:
siseturvalisus

Tallinn 2021

SA Kutsekoda

Siinne ülevaade on väljavõte 12.01.2021 avaldatud uuringuaruandest „COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu- ja oskuste vajaduse muutusele“. Vt <https://oska.kutsekoda.ee/oska-valdkonnad/>.

Uuringu viis läbi SA Kutsekoda OSKA uuringumeeskond ajavahemikus juunist novembrini 2020, tehes koostööd Arenguseire Keskusega.

Ülevaate tulemusi täiendab 2020. aasta suvel OSKA meeskonna koostatud valdkonnaspetsiifiliste IKT-oskuste vajaduse ülevaade, mis hõlmas ka viirusekriisis üles kerkinud esmast oskuste täiendamise vajadust. Vt lähemalt https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2020/06/OSKA-%C3%BClevaade-valdkonnaspetsiifiliste-IKT-oskuste-vajadusest_16.06.2020.pdf.

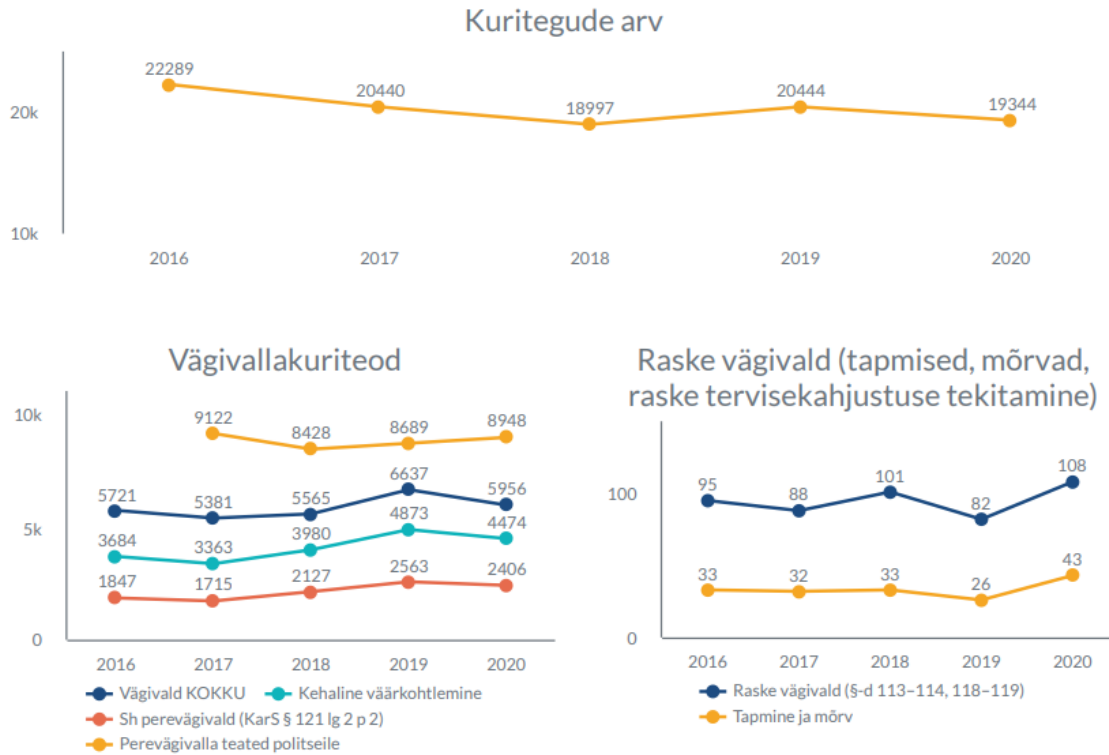
Ülevaates kirjeldatakse COVID-19 kriisi olulisemaid vahetuid (1–2 aasta vaates) mõjusid valdkonnale, sh tööhõivele ning oskuste vajadusele ja koolitusvajadusele. Hinnangud valdkonna kriisist väljumisele ja edasisele arengule 5–10 aasta vaates on koondatud valdkonna jaoks olulisemate mõjutegurite kaupa tabelisse dokumendi lõpus. Mõjutegurite olulisuse hinnang viiepallisel skaalal (5 = olulisim) tugineb valdkondlike fookusarutelude, majandusnäitajate, arengutrendide varasemate käsitluste ning teiste seotud uuringute ja kirjalike allikate sisendile. Mõjutegurist lähtuv hinnang tööhõive kasvule või kahanemisele on esitatud kolmesuunalise noole põhimõttel: ↗ teguri mõjul hõive kasvab, → teguri mõju hõivet oluliselt ei muuda, ↘ teguri mõjul hõive kahaneb. Noole suund väljendab ainult konkreetse teguri mõju hõivele ega tähista hõive üldprognoosi valdkonna või kutsealade lõikes. Üldine hinnang COVID-19 mõjust OSKA varasemale valdkondlikule tööjõu- ja oskuste prognoosile esitatakse eraldi alapeatükina.

Ülevaade on valminud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020“ prioriteetse suuna „Prioriteetne suund 1: ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul“ Euroopa Liidu vahendite kasutamise eesmärgi 5 „Õpe kutse- ja kõrgharidus on suuremas vastavuses tööturu vajadustega“ meetme „Õppe seostamine tööturu vajadustega“ tegevuse „Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi loomine“ ehk OSKuste Arendamise koordinatsioonisüsteemi loomine (edaspidi OSKA) eesmärkide elluviimiseks ja tulemuste saavutamiseks.

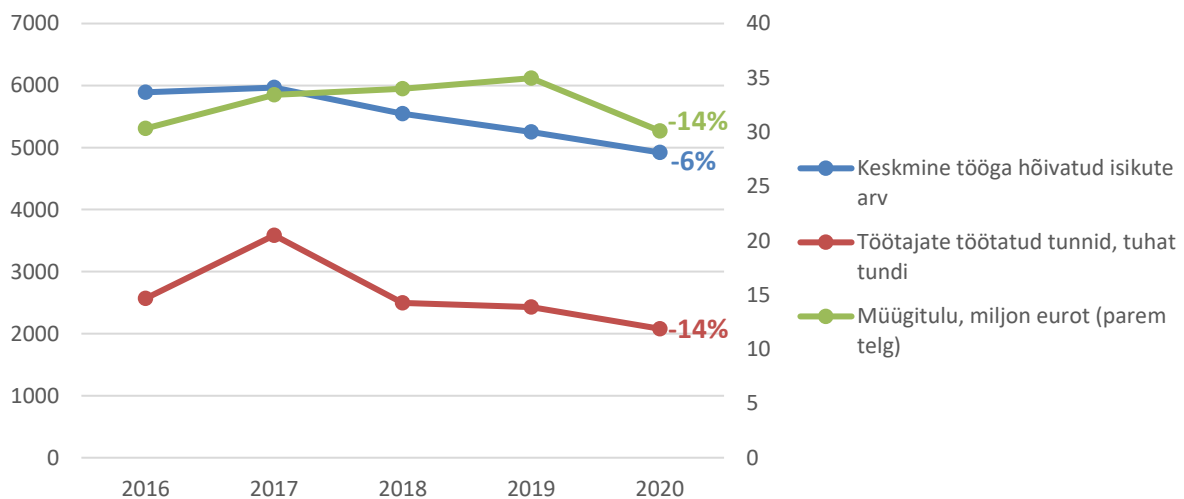
Ülevaate autoriõigus kuulub sihtasutusele Kutsekoda. Ülevaates sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Rosenblad, Y., Tilk, R., Mets, U., Pihl, K., Ungro, A., Uiboupin, M., Lepik, I., Leemet, A., Kaelep, T., Krusell, S., Viia, A., Leoma, R. (2021). COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu- ja oskuste vajaduse muutusele. Uuringuaruanne. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

Kuriteod: esimesed üheksa kuud

Periood 01.01–30.09 aastatel 2016–2020

Joonis 51. Kuritegude arv 2016–2020 (aasta esimesed üheksa kuud). Allikas: kuritegevuse baromeeter, Justiitsministeerium

Joonis 52. Müügitulu, töötajate ja töötundide arv II kvartalis turvatöö tegevusalal, 2016–2020. Allikas: Statistikaamet, tabel EM041

COVID-19 KRIISI LÜHIAJALINE MÕJU

- **Politsei- ja Piirivalveameti** töös kasvas veelgi koostöö osakaal teiste ametite ja asutustega (nt Maksu- ja Tolliamet, Sisekaitseakadeemia, Päästeamet) ühispatrullide organiseerimisel. Tugitöötajaid (nt personalitöötajad) rakendati uutes rollides (nt kriisistaabis, dokumentide menetlemisel). Piirikontrolli taastamiseks lõunapiiril paigutati töötajad ümber teistest piiripunktidest, kus töökoormus oli langenud. Eriolukord tõi suure töökoormuse tugitegevustele (nt logistikabüroole). Kriisi ajal kuritegude üldarv küll langes (-5%)¹, seevastu kasvas raske vägivald ($+32\%$), tapmised ja mõrvad ($+65\%$) ning tõsisemad arvutikuriteod ($+40\%$).
- **Päästeameti** teenistujaid suunati kriisi perioodil teistesse asutustesse (nt haiglasse, Terviseametisse) peamiselt koordineerimise, logistika, värbamise jm tugiteenustega seotud tööle. Lisaks tegeles amet isikukaitsevahendite jaotamisega, koostöös PPA-ga kontrolliti eriolukorra meetmete järgimist avalikkuses. Päästjate roll märkimisväärselt ei muutunud.
- **Häirekeskuse** töös rakendati vabatahtlikke, nt Siseministeeriumi, Päästeameti, Sisekaitseakadeemia töötajaid uuele infotelefonile (1247) vastamisel. Administratiivtöötajate tööülesanded muutusid (nt vabatahtlike koolitamine).
- **Maksu- ja Tolliamet** täheldas töökoormuse vähenemist piiril (nt tolliinspektoritel), uurijate töökoormus jäi pigem samaks. Suuremad muutused on seotud laialdase kaugtöö juurutamisega ja sellest tuleneva koolitusvajadusega (enese- ja ajajuhtimine, elektrooniliste töövahendite kasutamine, hajustiimide juhtimine).
- **Vanglateenistuse** töökorralduses mõjutas COVID-19 kriis ennekõike meedikute tööjõuvajadust Viru Vanglas. Vangide nakatumisest tulenev professionaalse meditsiiniabi vajaduse kasv lahendati sellega, et Tartust ja Tallinnast lähetati parameedikute väljaõppega ametnikke Viru Vanglasse, kus vangide nakatumise määr oli kõrge.

Hõive

- **Siseturvalisuse valdkonna tööhõives** ei ole suuri muutusi toimunud (v.a turvatöö tegevusalal). Ekspertide hinnangul on avalikus halduses töötajate ja õppurite värbamine² muutunud kriisi mõjul pigem lihtsamaks, kuna riigi heaks töötamine tundub töötajatele stabiilsema karjäärivalikuna. Kriisi ajal kasvas ka huvi panustada vabatahtlikuna. Suurimad muutused valdkonnas on seotud töö sisuga.
- Hõive vähenes seoses teenuse nõudluse kahanemisega **turvatöö tegevusalal**. Kriisi ajal on turvaettevõtete müügitulu kahanenud proportsionaalselt töötajate töötundidega (-14%)³, ka hõivatute arv on kahanenud, aga väiksemas ulatuses (-6%). Ettevõtted püüavad palgal hoida spetsiifilise väljaõppega töötajaid (nt erijulgestusspetsialistid), keda hiljem on raske uuesti värvata või koolitada. Ettevõtete toimetuleku strateegia on seotud vähemate oskustega töötajate koondamisega, administratiivtöö osakaalu vähendamisega, kontoritest loobumisega. Ettevõtete tegevust pärsvad jätkuvalt vastu võtmata seadused (turvaseadus, tuleohutusseadus), mis võimaldaks riigil eriolukorras varasemast rohkem kaasata erasektorit.

¹ Võrreldud on 2020. aasta esimese üheksa kuu näitajaid sama perioodiga eelmisel aastal.

² SKA politseiteenistuse ja päästekorraldaja erialal laekus sel aastal sisseastumisavaldusi üle 50% enam võrreldes varasema 3 aasta keskmisega.

³ Võrreldud on 2020. aasta II kvartali näitajaid sama perioodiga eelmisel aastal.

Oskused/koolitusvajadus

- Kasvanud on **kaugtöö osakaal** ametialadel, kus seda on võimalik rakendada, sellega koos ka vajadus enesejuhtimise ja väga heal tasemel elektrooniliste töövahendite kasutamise oskuse järele.
- Valdkonnas tervikuna on kriisi mõjul kasvanud **nn pehmete oskuste vajadus**: suhtlemisoskus (sh läbirääkimisoskused), enesedistsipliin, kohanemisoskus (sh valmisolek kiireks ümberõppeks), virtuaalsete meeskondade kaasamise- ja juhtimise oskus, kaugtöövahendite kasutamine.
- Töötajatelt on kriisi eeldanud **valmisolekut täita senisest erinevaid tööülesandeid või teha tööd tavapärasest erinevas kohas**.
- Vajadus töötajaid ümber õpetada ja lähetada piirkondadesse, kus tööjõuvajadus kriisi mõjul muutus, tingis vajaduse kiirete ja paindlike koolitusprogrammide järele.

VALDKONNA VÄLJUMINE KRIISIST JA EDASINE ARENG 10 AASTA VAATES. COVID-19 MÕJU OSKA SENISELE PROGNOOSILE

Kui majanduskriis süveneb, siis on siseturvalisuse alavaldkonnas **lihtsam töötajaid värvata**. Valdkonnas on võimalik tööd leida nii vabatahtlikel, noortel kui ka karjääripöörde planeerijatel. Oluline on leida võimalused väljaõppe paindlikumaks muutmiseks, et paremini vastata eri sihtrühmade vajadustele. **Turvatöö valdkonnas** toimuvad varem prognoositud muutused – uue tehnoloogia kasutuselevõtt, tööjõumahuka teenuse asendumine tehnoloogiapõhiste valvelahendustega – tõenäoliselt veelgi kiiremini. **Avaliku halduse tööandjad** kriisi mõjul tööjõuvajaduses väga suuri muudatusi 10 aasta vaates ette ei näe, siseturvalisuse valdkonna 2020. aastal ilmunud uuringu⁴ peamised tulemused peavad jätkuvalt paika:

- tööjõu struktuuris toimuvad nihked – avalikus halduses püsib põhikutsealade hõive üldjoontes stabiilsena, erasektoris kahaneb;
- ühiskonna ootused siseturvalisuse valdkonna teenustele kasvavad, nagu ka tööülesannete keerukus ja maht;
- **suur roll on ennetustegevustel ja uute tehnoloogiliste lahenduste juurutamisel**;
- kasvava tähtsusega on osalemine elukestvas õppes, oluline on paindlik ning õpiampsudena korraldatud taseme-, täiendus- ja ümberõpe;
- kasvab vajadus muu kui siseturvalisuse (nt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT), majanduse, õiguse, sotsiaaltöö ja psühholoogia) alase kõrghariduse järele;
- vaja on toetada analüütiliste ja uurimiskompetentside ning digipädevuste omandamist.
- Kriisi mõjul on **veelgi suurem tähtsus üldoskustel ja isikuomadustel**, nagu näiteks empaatilisus, hea kuulamis-, veenmis- ja läbirääkimisoskus, suhtlemis- ja meeskonnatööoskus. Juhtidel ja administratiivtöötajatel on suur tähtsus ka kaugtöö tegemist toetavatel oskustel ja teadmistel.
- **Uute märksõnadena** tõsteti esile järgmiste oskuste ja teadmiste vajadus: enesejuhtimine kriisiolukorras, enda ja kolleegide vaimse tervise toetamine ja läbipõlemise vältimine.
- Kriisireguleerimise oskused on tähtsad mitte ainult siseturvalisuses, vaid ka teistes valdkondades (nt avalik haldus laiemalt, meditsiin).

Vt ka tabelit valdkonna peatüki lõpus.

⁴ Kaelep ja Leemet (2020). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus. Siseturvalisuse alavaldkond. https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2017/10/OSKA_siseturvalisus_aruanne_l%C3%B5plik.pdf

KOKKUVÕTE

- Siseturvalisuse valdkonnas on kriisi mõjul muutunud töö sisu, senisest veelgi rohkem kaasatakse vabatahtlikke.
- Kui majanduskriis süveneb, siis on avaliku halduse tööandjatel lihtsam töötajaid ja õppureid värvata.
- Siseturvalisuses on võimalik rakendust leida vabatahtlikel, noortel kui ka karjääripöörde planeerijatel.
- Vajatakse üha tugevamate üld- ja digioskustega töötajaid ning kasvab muu (mitte siseturvalisuse alase) kõrgharidusega värvatavate arv.
- Kriisi mõju siseturvalisuse töötajate arvule avalikus halduses 10 aasta perspektiivis jääb tõenäoliselt tagasihoidlikuks, turvaettevõtetes aga võimendub veelgi varem prognoositud suundumus asendada tööjõumahukas teenusmudel tehnoloogiapõhisemaga.

SÕNUMID RIIGILE JA TEISTELE PARTNERITELE

- Riik võiks senisest veelgi enam toetada digipädevuste omandamist.
- Turvaseadus ja tuleohutusseadus vajavad ajakohastamist, et toetada turvatöö jt ettevõtete tööd ning võimaldada avalikul haldusel senisest enam kaasata teenuste pakkumisel ka erasektorit.

VALDKONNA VÄLJUMINE KRIISIST JA EDASINE ARENG 10 AASTA VAATES

Mõjutegurid (olulisus 1–5 palli, 5 = olulisim)	Mõju kriisist väljumisele ja edasisele arengule	Mõju tööhõivele	Mõju oskustele ja koolitusvajadusele
Digitaliseerimise ja automati-seerimise jõuline toetamine (5)	<ul style="list-style-type: none"> - Tehnoloogiliste lahenduste (nt kõnerobotid, vormikaamerad) kasutuselevõtt avalikus halduses eeldab kaasuvaid seadusandlike muudatusi, mis toetavad tehnoloogia rakendamist (nt kaamerapildi kehtivust tõendina jms). - Suurt potentsiaali nähakse tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtus turvatöö puhul, kus varem prognoositud üleminek tööjõumahukalt teenuselt tehnoloogiakesksetele lahendustele toimub veelgi kiiremini. 	<p>↘</p> <ul style="list-style-type: none"> - Valdkonna edasine automati-seerimine ja digitaliseerimine vähendab turvatöötajate ja suurendab turvatehnikute arvu. - Avalikus halduses aitab tehnoloogia kasutuselevõtt pakkuda ühiskonnale olulisi teenuseid senisest vähemate töötajatega. Samal ajal kasvab vabatahtlike kaasamine. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kasvab vajadus tehnoloogia alaste täienduskoolituste järele. - Kasvab vajadus teenusedisaini ning analüüsi- ja tarkvara- oskuste järele. - Oluline on paindlik ning õpiampsudena korraldatud taseme-, täiendus- ja ümberõpe.
Kaugtöö osakaalu püsiv kasv ning inimeste liikumise piiramine (sh riigisisene ja riikidevaheline) ning distantsihoidmine vähemalt kahe aasta jooksul (3)	<ul style="list-style-type: none"> - Kaugtöö osakaalu kasv ei mõjuta nn eesliini töötajate tööd (nt päästjad, patrullpolitseinikud, piirivalvurid), mida üldjuhul ei saa distantsilt teha. - Piirangud reisimiseks, sh lähetusteks ning rahvusvahelistel konverentsidel ja koolitustel osalemiseks raskendavad vahetut rahvusvahelist koostööd. - Piirikontrolli vajadus suurendab PPA töö mahtu. - Tugitegevustes ja mitte-eesliini tööde puhul on oodata kaugtöö jätkuvat kasvu ja juurutamist. Sellega seoses võib muutuda kontoripindade vajadus ning ka avaliku halduse asutused võivad hakata rentima senisest väiksemaid tööruume⁵. 	<p>→</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pikas plaanis mõjutegur tööhõivet ei mõjuta. - Kaugtöö osatähtsuse kasv lihtsustab sobiva tööjõu leidmist, kuna üha vähem hakkab töökoha asukoht sõltuma elukohast. - Avaneb enam töövõimalusi ka väljaspool pealinna elavatele potentsiaalsetele töötajatele. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kasvab vajadus digioskuste ja kaugtööks vajalike tarkvaraliste lahenduste kasutusoskuse järele, samuti enese- ja ajaplaneerimise ning projektijuhtimise oskuste järele. - Kasvab distantsilt (ka rahvusvaheliste) kontaktide loomise ja hoidmise ning suhtlusoskuse tähtsus, kasutades virtuaalseid platvorme. - Sotsiaalsete kontaktide vähenemise tõttu kasvab psühholoogilise eneseabi oskuste vajadus. - Teisenenud ootused juhtide oskustele, sh meeskondade juhtimine ja motiveerimine distantsilt ja kaugtöö tingimustes. - Ilmselt kasvab veebikoolituste osakaal ja tähtsus, eriti mis puudutab rahvusvahelisi koolitusi.

⁵ Soopan, I. Maaleht 28.10.2020. Uus reaalsus on käes. Nägemist, büroo! Kaugtöö levib nagu koroonaviirus. <https://maaleht.delfi.ee/uudised/uus-reaalsus-on-kaes-nagemist-buroo-kaugtöö-levib-nagu-koroonaviirus?id=91482426>

<p>Muud mõjud (nt varandusliku ebavõrdsuse kasv ühiskonnas, digilõhe, kasvav maksukoormus, rohepöörde võimendamine) (3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Rahaliste vahendite puudus pidurdab uute algatuste ja tehnoloogiate edasiarendamist. Teisalt võidakse majanduse taaskäivitamisel just rõhuda seniste tehnoloogiliste arengute hoogustamisele. - Majanduskriis võib suurendada kuritegevust või muuta selle struktuuri ja sellega töö mahtu või oskuste vajadust PPA-s ning MTA-s. - Jätkuvalt pannakse suurt rõhku ennetustegevustele ja vabatahtlike rakendamisele. - Tõenäoliselt kasvab ühiskonna ootus avalikule haldusele senisest tõhusamalt mitmesuguste kriisidega toimetulekuks. 	<p>↳</p> <ul style="list-style-type: none"> - Süvenenud kriisi tingimustes võib lõpuks olla ka avalik haldus silmitsi kärbetega nii tööjõu kui ka palkade puhul. - Kuritegevuse muutuv struktuur võib tingida vajaduse uute oskustega uurijate ja analüütikute järele. 	<ul style="list-style-type: none"> - Muutuv kuritegevus võib suurendada täienduskoolituse vajadust nt uurijate ja analüütikute puhul. - Seoses rohepöördega on vaja keskkonnakompetent- sidega töötajaid ja mitte ainult konkreetsetel ameti- kohtadel, vaid horisontaalselt kõikide töötajate puhul. - Kasvab vajadus muu kui siseturvalisuse (nt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT), majanduse, õiguse, sotsiaaltöö ja psühholoogia) alase kõrghariduse järele. - Kriisireguleerimise oskused mitte ainult siseturvali- suses, vaid ka teistes valdkondades (nt avalik haldus laiemalt, meditsiin).
--	--	--	---